

ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 25.9.2024 г.
COM(2024) 419 final

**ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА,
ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА
НА РЕГИОНИТЕ**

**Доклад за прилагането на Плана за действие на ЕС за борба с расизма за периода
2020—2025 г. и за националните планове за действие за борба с расизма и
дискриминацията**

1. Въведение: постигане на целта „Единни в многообразието“¹

В първия план за действие на ЕС за борба с расизма за периода 2020—2025 г. (наричан по-долу „план за действие“), приет през септември 2020 г.², се припомня, че расовата дискриминация продължава да бъде наболял проблем с отрицателни последици за цялото общество. В Европейския съюз (ЕС) дискриминацията, основана на раса или етнически произход, е не само изрично забранена от законодателството, но също така представлява нарушение на нашите общи ценности, нашето отворено и демократично общество и върховенството на закона.

Планът за действие е ключова инициатива на Европейската комисия за засилване на борбата срещу расизма³ и расовата дискриминация в ЕС и извън него. В него се очертава цялостна рамка за **насърчаване на недискриминацията, равенството, многообразието и плурализма** в държавите — членки на ЕС, и се определят редица мерки за борба с расизма в различни области, включително правоприлагане, образование, заетост, жилищно настаняване и здравеопазване. В плана за действие е подчертана необходимостта от **укрепване на правната рамка на ЕС относно равенството, недискриминацията и речта на омразата**, включително ефективни механизми за правоприлагане, както и значението на повишаването на осведомеността и борбата със стереотипите и нетолерантността в сътрудничество със социалните и традиционните медии.

В настоящия доклад⁴ е представен общ преглед на постигнатия напредък по прилагането на плана за действие и се предлагат насоки на държавите членки относно разработването и изпълнението на ефективни национални планове за действие срещу расизма, като се следва структурата на плана за действие.

Терористичните атаки в Израел на 7 октомври 2023 г., с последвалото бедствено хуманитарно положение в резултат на войната в Газа⁵, изостриха съществуващите расизъм и реч на омразата и доведоха до рязко увеличаване на антисемитизма и на омразата срещу мюсюлманите по целия свят, включително в ЕС. Произтичащите от това поляризация, дезинформация и отрицателни стереотипи пораждат предизвикателства за борбата срещу расизма и омразата. Комисията предприе незабавни мерки срещу нарастването на омразата, антисемитизма и омразата срещу мюсюлманите, по-конкретно със съобщението „Няма място за омраза: Европа, обединена срещу омразата“⁶.

¹ В този доклад позоваването на „расов и етнически произход“ е в съответствие с плана за действие на ЕС за борба с расизма, както и с терминологията на ЕС и международната правна терминология. Комисията обаче споделя общото разбиране, че „расите“ се основават изцяло на измислени от обществата понятия, и отхвърля идеята за биологични „раси“. Тъй като позоваването на раса не винаги обхваща социалната концепция за расово обособяване и като отбелязва понятието „расово обособяване“, прието от Европейската комисия срещу расизма и нетолерантността (ЕКРН), Комисията счита, че позоваването на „расово обособявани групи“ обхваща по-точно същността на расизма като обществен проблем.

² План за действие на ЕС за борба с расизма за периода 2020—2025 г.

³ Според Европейската комисия срещу расизма и нетолерантността (ЕКРН) към Съвета на Европа расизъм „означава убеждението, че на основания, като раса, цвят, език, религия, националност или национален или етнически произход, може да се обоснове презрение към лице или група от лица или схващане за превъзходство на лице или група от лица“. Вж. Обща препоръка № 7.

⁴ При изготвянето на настоящия доклад бяха използвани резултатите от няколко обмена и консултации с държави членки, организации на гражданското общество (ОГО) и други заинтересовани страни. Те включваха покана за предоставяне на данни, целева консултация със заинтересованите страни и два въпросника за държавите членки. Докладът се основава и на данни, събрани от Агенцията на ЕС за основните права (FRA) и от специалното проучване на Евробарометър относно дискриминацията.

⁵ Заклучения на Европейския съвет 22 март 2024 г.

⁶ Съобщение „Няма място за омраза: Европа, обединена срещу омразата“.

Да си чернокож в ЕС/Второ проучване на положението на малцинствата и дискриминацията в Европейския съюз⁷

През 2022 г. FRA проведе третото си проучване в ЕС относно имигрантите и потомците на имигранти и впоследствие, през октомври 2023 г., публикува второто издание на доклада „Да си чернокож в Европа“.

При проучването от 2022 г. не е установен никакъв напредък. В сравнение с 2016 г. респондентите съобщават за по-високи нива на дискриминация във всички области на живота. Като цяло процентът на расовата дискриминация се е повишил от 24 % на 34 % за период от 12 месеца. Увеличава се по отношение на търсенето на места за настаняване, търсенето на работа, в работата и образованието. Например процентът на дискриминацията на жилищния пазар за период от 12 месеца се е повишил от 6 % през 2016 г. на 28% през 2022 г. Не е отбелязан напредък по отношение на тормоза или насилието въз основа на расата. Както и през 2016 г., 30% от респондентите споделят, че са преживели тормоз въз основа на расата, а 4 % са преживели нападение въз основа на расата през петте години преди провеждането на проучването.

2. Проява на расизъм от отделни лица — преодоляване на вредите, нанасяни на хората и обществото

Дял на европейците, които заявяват, че биха се чувствали комфортно, ако някое от децата им има романтична връзка с...

Лице от ромски произход: 51 %

Чернокож: 68 %

Азиатец: 70 %

2.1 Борба с расизма и расовата дискриминация чрез законодателство

За борбата с расизма е необходима силна и ефективна правна рамка, която насърчава равенството и индивидуалните права и защитава хората от дискриминация. Комисията **продължава да наблюдава цялостното прилагане на съответното законодателство в държавите членки и когато е необходимо, започва производства за установяване на нарушения.**

Директивата за расовото равенство и органите по въпросите на равенството

Прилагането на Директивата за расовото равенство е крайъгълен камък в плана за действие. Поради това Комисията продължи да наблюдава прилагането на Директивата от държавите членки. Официални производства за установяване на нарушения се водят срещу три държави членки, а през 2023 г. Комисията предяви иск пред Съда на Европейския съюз по едно от тези неприключени производства⁸.

През март 2021 г. Комисията публикува доклад относно прилагането на Директивата⁹. В този доклад е установена необходимостта от по-внимателно

⁷ [Да си чернокож в ЕС: преживяванията на хора от африкански произход.](#)

⁸ [Дискриминация срещу децата от ромски произход в образованието.](#)

⁹ [Доклад относно прилагането на Директивата за расовото равенство.](#)

наблюдение на прилагането на Директивата от държавите членки, особено по отношение на защитата срещу виктимизация и прилагането на ефективни, пропорционални и възпиращи санкции. В подкрепа на тези дейности в края на 2023 г. Комисията стартира проучване за анализ на правната рамка относно санкциите във всички държави — членки на ЕС, и за разглеждане на приложението ѝ на практика.

В допълнение през 2022 г. Комисията публикува проучване относно възможните правни и неправни пропуски в защитата срещу расова или етническа дискриминация¹⁰, в което бяха събрани данни за областите, в които възникват случаи на дискриминация, включително с участието на правоприлагащи органи. Според проучването областите, в които се счита, че има дискриминация, са действията по спиране и претърсване и използването на сила от полицията. В него се призовава за по-нататъшно събиране на доказателства и насърчаване на добри практики в тази област, която попада в компетенциите на държавите членки. Съответно през 2024 г. FRA публикува доклада „Addressing racism in policing“ („Справяне с расизма в полицейските действия“)¹¹.

През декември 2022 г. Комисията предложи мерки за засилване на ролята и независимостта на националните органи по въпросите на равенството. Предложените директиви бяха приети от законодателите през пролетта на 2024 г. и влязоха в сила през юни 2024 г.¹² С помощта на новите задължителни стандарти се засилват независимостта и ресурсите на органите по въпросите на равенството и в тях са определени изисквания за държавите членки да предоставят на органите по въпросите на равенството по-големи правомощия, за да могат ефективно да помагат на жертвите на дискриминация и да подпомагат прилагането на правилата за борба с дискриминацията на практика. Целта на новите правила е също да се засили ролята на органите по въпросите на равенството за предотвратяване на случаите на дискриминация на първо място, като се вземат предвид конкретни ситуации на неравностойно положение в резултат на комбинирана дискриминация и усилията се насочат към групи, чийто достъп до информация може да е възпрепятстван.

Рамковото решение относно борбата с расизма и ксенофобията и други правни средства за борба с расизма

В плана за действие се подчертава значението на пълното и правилно транспониране от държавите членки на **Рамковото решение на ЕС относно борбата с определени форми и прояви на расизъм и ксенофобия посредством наказателното право**¹³. Целта на рамковото решение е да се гарантира, че сериозните прояви на расизъм и ксенофобските престъпления от омраза или реч на омразата подлежат на ефективни, пропорционални и възпиращи наказателни санкции в целия ЕС. От 2020 г. насам Комисията предприе стъпки, за да гарантира неговото правилно и пълно транспониране, и **започна 13 производства за установяване на нарушения срещу държавите членки, които не са**

¹⁰ Директива за расовото равенство; Проучване относно възможните пропуски.

¹¹ Addressing Racism in Policing.

¹² Директива относно стандартите за органите по въпросите на равенството в областта на заетостта, Директива относно стандартите за органите по въпросите на равенството в областта на расовото равенство.

¹³ Рамково решение 2008/913/ПВР на Съвета от 28 ноември 2008 г. относно борбата с определени форми и прояви на расизъм и ксенофобия посредством наказателното право.

транспонирани рамковото решение изцяло и точно в националното си законодателство¹⁴. От тях шест държави членки приведоха законодателството си в пълно съответствие с рамковото решение и производствата бяха прекратени. Други четири са постигнали напредък и са в процес на изменение на законодателството си.

През декември 2021 г. с оглед на преодоляването на ограничените основания за омраза, попадащи в обхвата на рамковото решение, и за да осигури еднаква защита на всички жертви на омраза, Комисията прие съобщение, с което призовава Съвета да вземе решение за удължаване на настоящия „списък на европрестъпленията“, така че в него да бъдат включени речта на омразата и престъпленията от омраза¹⁵. Ако бъде прието, Комисията ще може да предложи законодателство за хармонизиране на материалното наказателно право относно речта на омразата и престъпленията от омраза.

Справяне с омразата в обществото

За да се справи с предизвикателството, свързано с увеличените случаи на реч на омразата и престъпления от омраза, през декември 2023 г. Комисията и върховният представител приеха съвместно съобщение, озаглавено „Няма място за омраза: Европа, обединена срещу омразата“. Съобщението има за цел да задълбочи усилията на ЕС в борбата с омразата във всичките ѝ форми, като засили действията по линия на различни политики и чрез подход, обхващащ цялото общество. Като пряко последващо действие от съобщението Комисията организира Европейски граждански панел относно борбата с омразата в обществото¹⁶, по време на който 150 граждани от всички държави — членки на ЕС, обсъдиха мерки в отговор на омразата и нетолерантността. Това доведе до изготвянето на 21 препоръки, по които Комисията се ангажира да предприеме последващи действия. Тези препоръки са насочени и към мерките за справяне с расизма и дискриминацията чрез образование, повишаване на осведомеността и в цифровото пространство.

2.2.Отвъд законодателството на ЕС — повече действия за борба с расизма в ежедневието

- 61 % от европейците заявяват, че дискриминацията въз основа на цвета на кожата е широко разпространена в тяхната страна
- Почти половината от хората от африкански произход са подложени на расова дискриминация, което представлява увеличение от 39 % през 2016 г. на 45 % през 2022 г.
- Дискриминацията остава невидима, като само 9 % от жертвите съобщават за случаи на дискриминация

Противодействие на дискриминацията, проявявана от правоприлагащите органи

Доверието в държавните служители, правоприлагащите органи, полицията и силите за сигурност е от съществено значение за функционирането на обществото и е предпоставка за социално сближаване. Неподаването на сигнали за престъпления от омраза, дискриминация на расова и етническа основа и други свързани инциденти е отчасти свързано с липсата на доверие в отговорните органи. Това недоверие нараства, когато се появят расови предразсъдъци или тормоз от страна на полицейски служители или други

¹⁴ Производства за установяване на нарушения от декември, Производства за установяване на нарушения от януари, Производства за установяване на нарушения от април, Производства за установяване на нарушения от март.

¹⁵ Включване на речта на омразата и престъпления от омраза в престъпленията, признати на равнище ЕС.

¹⁶ Панел относно справянето с омразата в обществото.

държавни служители. Следователно признаването на многообразието и гарантирането на основните права в правоприлагането е от съществено значение за борбата с расизма.

Докладът на FRA от 2024 г. „Addressing racism in policing“ („Справяне с расизма в полицейските действия“)¹⁷ е първото проучване в целия ЕС, в което изчерпателно се разглеждат правните рамки, анализират се пропуските в ответните мерки на политиката и в ефективните механизми за надзор и се очертават практики, насочени към противодействие на расизма в полицията. В доклада са предоставени данни за расизма в полицейските действия и се потвърждава документално, че расизмът в полицейските действия включва дискриминационни практики за профилиране, неподходяща расистка комуникация и прекомерна употреба на сила.

Агенцията на Европейския съюз за обучение в областта на правоприлагането (CEPOL) допринася за борбата срещу расизма и дискриминацията чрез годишно обучение в областта на престъпленията от омраза и на жертвите на престъпления от омраза и освен това всяка година предлага няколко уебинара в сътрудничество с FRA в областта на престъпленията от омраза, с акцент върху различните малцинства. Разглеждат се също спиранията, претърсванията и расовото профилиране от страна на полицията. Престъпленията от омраза са една от темите, които служителите на правоприлагащите органи могат да избират и да обменят информация с колеги в друга държава членка в рамките на Програмата за обмен на CEPOL.

Освен това CEPOL предложи да се проведе семинар относно въздействието на терористичните атаки в Израел на 7 октомври 2023 г., с последвалото бедствено хуманитарно положение в Газа, върху сигурността на ЕС, със специален акцент върху еврейските и мюсюлманските общности.

По време на консултацията **организациите на гражданското общество (ОГО) и органите по въпросите на равенството съобщиха за нарастване на случаите на прекомерна употреба на сила от правоприлагащите органи** в някои държави членки, което дори е довело до трагични смъртни случаи на лица от расови и етнически малцинства. Ето защо държавите членки се насърчават да продължат и да **задълбочат усилията си за предотвратяване на дискриминационните нагласи сред служителите на правоприлагащите органи**. Те също се насърчават да прилагат международната правна рамка относно употребата на сила от правоприлагащите органи¹⁸, включително чрез по-нататъшно разработване на целенасочени обучения за служители на полицията и на правоприлагащите органи с помощта на информацията, получена от националните институции за правата на човека и органите по въпросите на равенството.

Безопасност и сигурност

Комисията е предприела мерки по отношение на заплахата, свързана с насилническият екстремизъм, произтичащ от расистки идеологии, чрез работата на интернет форума на ЕС (EUIF)¹⁹ и Мрежата за осведоменост по въпросите на радикализацията (RAN)²⁰.

¹⁷ [Addressing Racism in Policing](#).

¹⁸ [Международни стандарти | Служба на върховния комисар на ООН за правата на човека](#).

¹⁹ Интернет форумът на ЕС осигурява среда за сътрудничество между правителствата в ЕС, интернет индустрията и други партньори с цел обсъждане и справяне с предизвикателствата, породени от наличието на злонамерено и незаконно съдържание онлайн. [Интернет форум на Европейския съюз \(EUIF\)](#).

²⁰ [Мрежа за осведоменост по въпросите на радикализацията](#) Мрежата за осведоменост по въпросите на радикализацията (практикуващите експерти на RAN) свързва един с друг практикуващи експерти на първа линия от цяла Европа, за да обменят знания, опит от първа ръка и подходи за предотвратяване и противодействие на насилническият екстремизъм във всичките му форми.

Новосъздаденият Център за знания на ЕС за предотвратяване на радикализацията²¹ ще използва резултатите от работата на RAN, за да увеличи подкрепата на ЕС за справяне с предизвикателствата, породени от расизма и ксенофобията, водещи до радикализация и насилие.

През ноември 2021 г., с подкрепата на държавите членки и Европол, EUIF създаде **пакет от знания (който редовно се актуализира) относно насилническите десни екстремистки групи, символи и манифести, забранени в държавите — членки на ЕС**, за да улесни полаганите доброволно усилия на технологичните дружества за модериране на съдържание. Освен това беше започнато проучване за изследване на степента, до която алгоритмите усилват достигането на терористично и насилствено екстремистко съдържание до онлайн потребителите²². С проучването също така се изследва степента, до която се усилва съдържание, което е на границата на допустимото, като например някои форми на реч на омразата, дезинформация и други форми на законно, но вредно съдържание, което може да доведе до радикализация и вербуване.

В този контекст EUIF също така разработи **наръчник за съдържание, което е на границата на допустимото**²³, в който са дадени примери и определения на този тип съдържание за технологични платформи при модериране на съдържание, за да бъдат предпазени потребителите от расистко, антисемитско и антимиюсюлманско онлайн съдържание, което е на границата на допустимото.

През май 2024 г. RAN разгледа въздействието, което разказите на насилническите десни екстремисти имат върху социалния дебат. За да се противодейства на навлизането на тези разкази в различни области, като например спорта, медиите, политиката и онлайн платформите, включването на уроци по критично мислене и медийна грамотност в учебните програми на училищата намалява податливостта към расистки идеологии. Насърчаването на разбиране на различните гледни точки и отговорно поведение на медиите може да предотврати безкритичното разпространение на екстремисткото съдържание.

Справяне с рисковете при новите технологии

Използването на изкуствен интелект (ИИ) може да има отрицателно влияние върху основните права на човека, като например правото на недискриминация, тъй като алгоритмите могат да бъдат необективни или да станат необективни с течение на времето, което би могло да доведе до дискриминация в области като заетост, образование, социална сигурност и правоприлагане²⁴. Използването на инструменти с ИИ в правоприлагането може да увеличи расовото профилиране. През май 2024 г. Европейската комисия при първата регулаторна рамка на ЕС за ИИ, в която е предвидено извършването на анализ и класификация на системите с ИИ в различни приложения според риска, който те представляват за потребителите²⁵. Считаните за високорискови системи с ИИ трябва да отговарят на набор от изисквания, за да може да бъдат пуснати на пазара, които са насочени към увеличаване на прозрачността и до свеждане до минимум на рисковете за безопасността и основните права на човека. Тук е включена и възможността за прояви на предубеждения и дискриминация във

²¹ Център за знания на ЕС: Предотвратяване на радикализацията 2.0.

²² Проучване относно ролята и употребата на алгоритмичното усилване.

²³ EUIF, Преглед на резултатите през 2022 г.

²⁴ Законодателен акт за изкуствения интелект.

²⁵ Текстове на акта | Акт на ЕС за изкуствения интелект.

високорисковите системи с ИИ, например тези, които се използват от правоприлагащите органи, при набирането на персонал, в образованието и здравеопазването. Освен това с Акта за изкуствения интелект се забранява използването на ИИ за **прогнозиране в полицейската област** въз основа на профилиране и системи, които използват **биометрични данни** за категоризиране на хората според конкретни критерии като раса, религия или сексуална ориентация.

В Акта за цифровите услуги се разглеждат незаконното съдържание и дезинформацията онлайн, включително расистките изказвания, подбуждащи към омраза. Той има за цел да предотврати вредите, които разпространението на незаконно съдържание може да причини. От 2016 г. насам Комисията работи с доставчиците на основните платформи в рамките на Кодекса на поведение във връзка с незаконните изказвания онлайн, пораждащи омраза²⁶. Един от основните ангажименти, поети от участващите платформи, е да извършват оценка на известията за предполагаема незаконна реч на омразата в рамките на 24 часа в повечето случаи и бързо да премахват съдържанието, когато това е необходимо. От неговото стартиране до сега Кодексът постигна важни резултати и привлече нови платформи, включително TikTok, LinkedIn, Viber и Twitch. След влизането в сила на Акта за цифровите услуги подписалите го страни представиха преработена версия на Кодекса за поведение, чиято цел е да засили възможностите му за предотвратяване на бързото разпространение на речта на омразата чрез механизми за предупреждение.

Трудова заетост, образование, здраве и жилищно настаняване

ЕС продължи да използва мерки на политиката и програми за финансиране, за да се бори с расизма и расовата дискриминация при достъпа до обща заетост, образование и обучение, здравни грижи, социална закрила и несегрегирано жилищно настаняване.

По време на процеса на консултации заинтересованите страни от гражданското общество посочиха, че **качеството на живот на хората от расови и етнически малцинства не се е подобрило значително през последните няколко години**. Те продължават да изпитват затруднения при достъпа до подходящи жилища на достъпни цени. Тежките икономически последици от пандемията от COVID-19 и агресивната война на Русия срещу Украйна оказаха непропорционално въздействие върху някои маргинализирани общности, които бяха изправени пред увеличения на наемите, сметките за електроенергия и издръжката на живота²⁷.

Националните и местните органи носят основната отговорност за предотвратяването и справянето със социалното неравенство и борбата с жилищната и образователната сегрегация, поради което е съществено важно държавите членки да гарантират, че **политиките и програмите за социално приобщаване са ефективно насочени и достигат до хората с малцинствен расов или етнически произход и насърчават достъпа им до основните несегрегирани услуги**.

Трудова заетост

Хора с малцинствен расов или етнически произход често се сблъскват с дискриминация при намиране на работа или обучение.

²⁶ Кодекс за поведение във връзка с незаконните изказвания онлайн, проповядващи вражда и омраза.

²⁷ Вж. например: Въздействието на кризата, свързана с COVID-19, върху уязвимите групи в ЕС, Въздействието на COVID-19 върху доходите на домакинствата в ЕС.

С единодушното приемане през март 2021 г. на Препоръката на Съвета относно равенството, приобщаването и участието на ромите²⁸ държавите членки се ангажираха да разработят мерки за борба и премахване на дискриминацията. Те включват мерки за повишаване на осведомеността относно недискриминационната заетост и достъп до заетост и мерки за активизиране, както и обучение на работодателите за справяне с дискриминацията и с основните причини за нея.

Освен това планът за действие относно интеграцията и приобщаването за периода 2021—2027 г.²⁹ има за цел да преодолее предизвикателствата, пред които са изправени мигрантите и гражданите с мигрантски произход. Тази стратегия е насочена към основните пречки пред интеграцията, пред които са изправени гражданите на трети държави в ключови области (жилищно настаняване, образование, трудова заетост и здравеопазване).

Образование

Неравнопоставеният достъп до качествено приобщаващо общо образование затвърждава социално-икономическите неравенства по расова и етническа линия. Хората от африкански произход е по-вероятно да напуснат преждевременно училище и да проявят по-малък интерес към висшето образование.³⁰ Осигуряването на равни възможности за образование, съчетано с целенасочена подкрепа за премахване на специфични за дадена група пречки пред достъпа, може да помогне за установяването на еднакви условия за всички. Освен това с помощта на образованието може да се поставят под съмнение предразсъдъците и стереотипите чрез поощряване на критичното мислене и насърчаване на многообразието в учебните програми и материали.

Подобряването на качеството, справедливостта, приобщаването и успеха за всички е първият приоритет на **стратегическата рамка за европейско сътрудничество в областта на образованието и обучението с оглед на европейското пространство за образование (ЕПО)**³¹. Работните групи по стратегическата рамка на ЕПО (2021—2025 г.)³², създадоха възможност за обмен на информация относно практики за справяне с различни форми на дискриминация и предразсъдъци във и чрез образованието и обучението, включително расизъм, дискриминация на основата на етнически или расов произход, социални и териториални неравенства и комбинирана дискриминация³³.

Препоръката на Съвета „Пътища към успеха в училище“³⁴, приета през ноември 2022 г., има за цел да даде възможност на всички учащи да реализират пълния си потенциал, намалявайки преждевременното напускане на системата на образованието и обучението, подобрявайки резултатите в усвояването на основни умения и насърчвайки благополучието в училище за всички учащи, независимо от техния социално-икономически и културен произход или личен опит. В нея са включени мерки за подкрепа на групи, изложени на риск от изключване и ниски резултати, като расови и етнически малцинства и ученици с мигрантски произход.

²⁸ Препоръка на Съвета относно равенството, приобщаването и участието на ромите, 12 март 2021 г.

²⁹ План за действие за интеграция и приобщаване.

³⁰ Да си чернокож в ЕС: преживяванията на хора от африкански произход.

³¹ Резолюция на Съвета относно стратегическа рамка за европейско сътрудничество в областта на образованието и обучението с оглед на европейското пространство за образование и отвъд него (2021—2030 г.).

³² Работни групи по стратегическата рамка на ЕПО.

³³ „Справяне с различни форми на дискриминация във и чрез образованието и обучението“.

³⁴ Препоръка на Съвета относно пътищата към успеха в училище.

Здравеопазване

Пандемията от COVID-19 задълбочи съществуващите неравенства в здравеопазването, особено за хората с малцинствен расов или етнически произход³⁵.

Расизмът може да повлияе на психичното здраве на жертвите³⁶. В **Съобщението относно всеобхватен подход към психичното здраве**³⁷ се подчертава как дискриминацията на различни основания, включително на основание расов или етнически произход, оказва влияние върху психичното здраве. Програмата „ЕС в подкрепа на здравето“ (EU4Health) подкрепя действия, които повишават осведомеността, споделянето на знания и изграждането на капацитет в областта на психичното здраве, като се вземат предвид нуждите на уязвимите мигрантски групи и на ромските общности.

Жилищно настаняване

При хората с малцинствен расов или етнически произход съществува по-голям риск да живеят при лоши условия и да бъдат обект на сегрегация по отношение на жилищното настаняване. Две групи са подложени в по-голяма степен на пространствена и социална сегрегация: ромите и мигрантите. Тези предизвикателства могат след това да имат верижен ефект по отношение на възможностите за образование или трудова заетост, а при семействата с деца — значително да влошат детското развитие. Ограничената наличност и лошите условия в социалните жилища са още един пример за ограничената подкрепа за групите в уязвимо положение.

С приетите през октомври 2023 г. заключения на Съвета относно мерки за гарантиране на равен достъп на ромите до подходящо и десегрегирано жилищно настаняване и за справяне със сегрегираните селища³⁸, държавите членки поеха ангажимент да използват пълноценно средствата от ЕС, за да улеснят равния достъп до подходящо и несегрегирано жилищно настаняване.

За да се преодолее проблемът с покачването на цените и наемите на жилищата, в политическите насоки на Европейската комисия беше обявено разработването на план за жилища на достъпни цени³⁹.

³⁵ Например: Проучване на последиците от пандемията от COVID-19 върху психичното здраве и благополучието на мигрантите в Европа, Новите открития за въздействието на COVID-19 върху чернокожите и етническите малцинства, Различия в последиците от COVID-19 по раса, етническа принадлежност и социално-икономическо положение.

³⁶ Чрез метаанализ и систематичен преглед се разкрива важна връзка между расизма и влошеното здравословно състояние, като тази връзка е особено силна по отношение на психичното здраве и по-слаба по отношение на физическото здраве. В няколко проучвания се подчертава отрицателното въздействие на расовата дискриминация върху психичното здраве, особено във връзка с развитието на емоционални разстройства, психотични разстройства и разстройства, свързани с употребата на вещества. Schouler-Ocak и др. (2021 г.); „Расизмът и психичното здраве и ролята на специалистите в областта на психичното здраве“ в „Европейска психиатрия“ 64, стр. 42—50.

³⁷ Съобщение относно всеобхватен подход към психичното здраве.

³⁸ Заключения на Съвета относно мерки за гарантиране на равен достъп на ромите до подходящо и десегрегирано жилищно настаняване и за справяне със сегрегираните селища.

³⁹ Политически насоки за периода 2024—2029 г.

3. Структурен расизъм — отстраняване на първопричината

Планът за действие се бори със **структурния расизъм**, който затвърждава пречките, пред които хората се изправят единствено поради техния расов или етнически произход. Расизмът, неравенството и дискриминацията намаляват равните възможности и водят до по-слаби резултати във всички области през живота на човека, като се започне от ранна възраст. Това се забелязва в сегрегацията в образованието, по-малкото време, прекарано в областта на образованието, ограничените възможности за кариерно развитие и дискриминацията на жилищния пазар и в достъпа до стоки и услуги. Съвкупните последици на структурния расизъм върху отделния човек могат да доведат до живот под прага на бедността и до намалена социална мобилност.

Расизмът може да бъде съпътстван от дискриминация на други основания, включително религия или убеждения, пол, сексуална ориентация, възраст или увреждане. Поради това ЕС следва междусекторен подход към проблема, при който се обръща внимание на комбинацията от различни основания за дискриминация, за да се задълбочи разбирането на структурния расизъм и да се гарантира по-голямата ефективност на ответните мерки.

3.1. Политики за преобръщане на тенденцията

Борба със стереотипите и повишаване на осведомеността за историята

Като преразглежда предишни събития и основавайки се на резолюцията на Европейския парламент относно протестите срещу расизма след смъртта на Джордж Флойд⁴⁰ в Минеаполис, Съединени американски щати, през май 2020 г., **Комисията продължи публично да подчертава и да осъжда расизма и расовата дискриминация**, например чрез организиране на политически събития на високо ниво и отбелязване на възпоменателни дни.

През ноември 2023 г. **председателството на Съвета на Европейския съюз** в сътрудничество с Европейската комисия и FRA организира конференция на тема **„Борба с расизма в Европейския съюз: хората от африкански произход — признаване, справедливост и развитие“**, в унисон с Международното десетилетие на ООН на хората от африкански произход (2015—2024 г.)⁴¹ и Декларацията и Програмата за действие от Дърбан от 2001 г.

На 5 декември 2023 г. Комисията и Европейският парламент заедно отбелязаха **Европейския ден за премахване на робството**. Събитието беше посветено на значението на признаването на историческите корени на расизма, като също така бяха проучени инициативи за справяне с наследството на колониализма и поробването.

Комисията също така подчерта, че историческата памет е важен аспект, който помага за приобщаването и разбирането, за борбата със стереотипите, както и за повишаване на информираността. Комисията подкрепя проекти за проучване на наследството на колониализма, както в рамките на ЕС, така и извън него, в областта на европейската историческа памет в рамките на програмата „Граждани, равенство, права и ценности“.

⁴⁰ Протестите срещу расизма след смъртта на Джордж Флойд.

⁴¹ Международно десетилетие на хората от африкански произход (2015—2024 г.), ЮНЕСКО.

Подходящи данни за вземането на информирани решения относно политиките

В някои държави членки не е позволено събирането на данни за етническа принадлежност, докато други са положили усилия да съберат такива данни, например с помощта на организации в рамките на конкретни общности. Не е лесно да се сравняват националните масиви от данни относно равенството, когато са налични.

При все това данните са от ключово значение за обхващане както на структурните аспекти, така и на субективните възприятия на расизма и дискриминацията. Чрез плана за действие за периода 2020—2025 г. Комисията насърчи държавите членки да се стремят към хармонизиран подход към събирането на данни относно равенството, които са категоризирани по расов или етнически произход. Въз основа на последващата работа на подгрупата за данни относно равенството Комисията представи **Насоките относно събирането и използването на данни за равенството, с разбивка по расов или етнически произход**⁴².

Евростат пое инициативата да създаде „оперативна група в областта на статистиката относно равенството и недискриминацията“⁴³, която да работи с държавите членки, основните потребители и други създатели на данни за по-изчерпателна и съпоставима статистика относно равенството и недискриминацията. Очаква се оперативната група да разработи насоки и препоръки за подобряване на сравнимостта на статистиката относно равенството и недискриминацията в държавите членки; да предложи методики и най-добри практики за разширяване на обхвата на различни групи, изложени на риск от дискриминация; да определи области на допълване и да подпомогне за координацията с други създатели на данни. Оперативната група има за цел да приключи работата си до края на 2026 г.

3.2. Рамка за изпълнение — пълноценно използване на инструментите на ЕС

Действия на местно, регионално, национално и международно равнище

Борбата с расизма в ЕС е споделена отговорност и изисква общи усилия с държавите членки. Ето защо **Комисията също насърчи държавите членки да приемат национални планове за действие за борба с расизма и расовата дискриминация** и предостави насоки, които да подпомогнат този процес. Ангажиментът за приемане на специални национални планове за действие за борба с расизма беше подчертан в **заключенията на Съвета относно борбата с расизма и антисемитизма**⁴⁴, приети през март 2022 г.

Национални планове за действие

Според консултацията, която съдържа информация за този доклад, специалните национални **планове за действие са важен инструмент в борбата срещу расизма** и следва да бъдат разработени и приложени във всички държави членки. С тях се осигурява цялостна обществена политика за насърчаване на расовото равенство⁴⁵ и се дава знак, че държавите членки са решени да се справят с предизвикателствата, пред

⁴² Насоки относно събирането и използването на данни за равенството, с разбивка по расов или етнически произход.

⁴³ Заседание на оперативната група на Евростат в областта на статистиката относно равенството и недискриминацията.

⁴⁴ Заклучения на Съвета относно борбата с расизма и антисемитизма.

⁴⁵ Служба на Върховния комисар по правата на човека на ООН: Национални планове за действие за борба с расизма.

които са изправени, за да премахнат расовата дискриминация⁴⁶. Те също така помагат на държавите членки да приложат на практика съответните международни задължения в областта на правата на човека.

11 държави членки — Белгия, Германия, Ирландия, Гърция, Испания, Франция, Латвия, Малта, Португалия, Финландия и Швеция — вече са приели специален национален план за действие за борба с расизма, а Дания, Италия, Люксембург, Унгария и Австрия в момента подготвят такъв план за действие. Понастоящем Чехия, Дания, Естония, Хърватия, Литва, Люксембург, Унгария, Австрия, Румъния и Словакия са интегрирали мерки за борба с расизма в други национални планове за действие, например относно правата на човека или социалната интеграция⁴⁷.

По време на консултацията с държавите членки се откриха няколко предизвикателства, свързани с планирането и изпълнението на политиката за борба с расизма. В повечето държави членки няма **специално разпределен бюджет** за изпълнението на националните планове за действие. В някои държави членки дейностите по националния план за действие се финансират от министерствата според ресора им или чрез финансиране на проекти, и се изпълняват от неправителствени институции. Въпреки че изглежда, че по-голямата част от държавите членки са **включили множество различни заинтересовани страни в координационни или консултативни механизми**, все още не е ясно до каква степен те са осигурили участието на засегнатите общности и техните представители.

Държавите членки не са последователни при посочването на съществуващите източници на данни, които предоставят информация за расовия или етническия произход, както и по отношение на **използването на категоризирани данни относно равенството** при разработването на планове за действие и при определянето на техния обхват. Различните подходи към използването на данни могат да се наблюдават и в усилията за наблюдение на изпълнението на планове за действие.

Разбирането и тълкуванията на понятието за структурен расизъм се различават в отделните държави членки, поради което повечето от тях приеха доста фрагментирани мерки, като в някои държави членки изобщо липсват разпоредби срещу структурния расизъм. Същото важи и за прилагането на междусекторен подход за борба с расизма. Когато се прилага този подход, тя се ограничава предимно до основанието, свързано с пола. Комисията ще продължи да работи с държавите членки за разработването на осъществими подходи за справяне със структурния расизъм, като възложи на ОИСП да разработи възможни показатели.

⁴⁶ Разработване на национални планове за действие за борба с расовата дискриминация.

⁴⁷ Информацията се основава на целева консултация със заинтересованите страни на държавите членки, която беше част от по-широкия процес на консултации. България, Кипър и Нидерландия не участваха в целевата консултация със заинтересованите страни, а Полша и Словения все още не са предложили национални делегати в подгрупата, следователно също не участваха в консултацията.

В плана за действие на ЕС за борба с расизма се споменава, че 15 държави членки разполагат с национални планове за действие. Съществуват различия обаче по отношение на заглавията и обхвата на тези инструменти. Докато някои от тях са ясно обозначени като планове за действие за борба с расизма, други имат различен обхват или може да не се считат за реални планове за действие. Следователно общият брой на това съобщение и планове за действие за борба с расизма не са съпоставими. За подробен анализ на десет държави членки вж. проучването, проведено от Европейския парламент: Защита срещу расизма, ксенофобията и расовата дискриминация и План за действие на ЕС за борба с расизма.

По време на процеса на консултации заинтересованите страни, най-вече организациите на гражданското общество, подчертаха значението на плана за действие за предизвикателствата, пред които са изправени мигрантите и бежанците. Расизмът и ксенофобията представляват допълнителни пречки пред приобщаването на мигрантите в обществото и в националния план за действие за борба с расизма трябва да бъдат включени мерки срещу антимигрантското поведение.

За да помогне на държавите членки, Комисията създаде **подгрупа за национално изпълнение на плана за действие на ЕС за борба с расизма**, състояща се от **експерти от държавите членки и наблюдатели**⁴⁸ под ръководството на групата на високо равнище за борба с престъпленията от омраза и речта на омразата⁴⁹ и на групата на високо равнище по въпросите на недискриминацията, равенството и многообразието⁵⁰. Подгрупата разработва инструменти на политиката, за да помогне във всички фази от изпълнението на плана за действие на национално, регионално или местно равнище. Тя също така организира срещи с множество заинтересовани страни за обмен на добри практики и дискусии, целящи да подобрят положението на хора с малцинствен расов или етнически произход. Освен това в подгрупата се разглеждат важни съвременни проблеми, включително нарастването на омразата срещу мюсюлманите.

През 2021 г., в тясно сътрудничество с Комисията и FRA, подгрупата публикува **Общи ръководни принципи за националните планове за действие за борба с расизма и расовата дискриминация**⁵¹. През 2022 г. подгрупата изготви **контролен списък за наблюдение на прилагането на общите ръководни принципи и инструмент за докладване на изпълнението на националните планове за действие за борба с расизма**⁵². И двата инструмента на политиката бяха одобрени от държавите членки в двете групи на високо равнище, споменати по-горе⁵³.

Освен това Комисията събра и е на път да публикува **обещаващи практики** от държавите членки, свързани с националните процеси, необходими за изпълнението на плановите за действие и действията за борба с расизма.

Мобилизиране на регионалното и местното равнище за постигане на значимо въздействие на място

Комисията финансира Европейската коалиция на градовете срещу расизма (ЕКГСР), която представлява мрежа от градове, споделящи опит за подобряване на своите политики за борба с расизма, дискриминацията и ксенофобията. Работата на ЕКГСР подпомага прилагането на плана за действие специално на местно равнище.

⁴⁸ Агенцията за основните права, Европейска комисия срещу расизма и нетърпимостта (Съвет на Европа), Норвегия.

⁴⁹ Група на високо равнище за борба с изказванията, пораждащи омраза, и с престъпленията от омраза.

⁵⁰ Група на високо равнище по въпросите на недискриминацията, равенството и многообразието.

⁵¹ Общи ръководни принципи за националните планове за действие за борба с расизма.

⁵² Контролен списък за наблюдение на прилагането на общите ръководни принципи и инструмент за докладване на изпълнението на националните планове за действие за борба с расизма.

⁵³ Общите ръководни принципи бяха приети през декември 2021 г., а контролният списък за наблюдение и инструментът за докладване бяха одобрени през ноември 2022 г.

Европейската инициатива за градско развитие, ръководена непряко от Комисията, подкрепя Програмата на ЕС за градовете в партньорство с „Градове на равенството“⁵⁴. Това партньорство, стартирало през 2024 г., има за цел да доведе до разработването на цялостни и приобщаващи подходи за насърчаване на равенството в градските райони.

Градовете и регионите също играят важна роля в изграждането на приобщаваща среда за своите граждани. За да отбележи техните усилия и ангажименти, през 2022 г. Комисията започна да определя Европейска столица(-и) на приобщаването и многообразието — **годишната награда „Европейски столици на приобщаването и многообразието“**⁵⁵, която обхваща всички основания за дискриминация: пол, расов или етнически произход, религия или убеждения, увреждане, възраст, сексуална ориентация, както и междусекторност.

Сътрудничество с частния сектор

От 2020 г. по време на **Европейския месец на многообразието**⁵⁶ се повишава информираността относно значението на многообразието и приобщаването на работното място и по-широко в обществото. Например през 2021 г. Месецът на многообразието в ЕС беше насочен към расовото и етническото многообразие на работното място и защо то е важно за бизнеса. По време на Месеца на многообразието в ЕС през 2023 г. Европейската комисия пусна инструмент на ЕС за самооценка на многообразието⁵⁷ за работодатели и организации в публичния и частния сектор.

През ноември 2021 г. **Платформата на ЕС за хартите за многообразието** проведе виртуална кръгла маса, озаглавена „Да поговорим за расизма — планът за действие на ЕС за борба с расизма и неговото въздействие“, за да повиши информираността относно действията на ЕС за борба с расизма и да си взаимодейства с работодателите. Това събитие беше последвано от семинар на тема „Как да изградим приобщаващи за различните религии организации, в които няма расизъм?“, проведен през май 2023 г.

Всеобхватно включване

Комисията **включи борбата с расизма във всички области на политиката** и също така прикани държавите членки да направят оценка на своите инициативи през призмата на борбата с расизма и да включат мерки за борба с расизма във всички области на политиката. Това означава да вземат под внимание потенциални расови предразсъдъци, съзнателни или несъзнателни, и дискриминационни модели в правилата, нормите и процесите, които прилагат, както и в техните нагласи и поведение.

Структурите са от съществено значение за осигуряването и подкрепата на институционализирането, съгласуваността и устойчивостта на действията на Комисията по политиките за борба с расизма.

Оперативната група на Комисията по въпросите на равенството⁵⁸, съставена от представители („координатори по въпросите на равенството“) на всички генерални

⁵⁴ Градове на равенство.

⁵⁵ Награда „Европейски столици на приобщаването и многообразието“ за 2024 г.

⁵⁶ Европейски месец на многообразието.

⁵⁷ Оценяване на многообразието и приобщаването във Вашата организация.

⁵⁸ Оперативната група на Комисията по въпросите на равенството.

дирекции на Комисията и Европейската служба за външна дейност, продължава да играе ключова роля за гарантиране, че целите на плана за действие са отразени във всички политики на ЕС. Оперативната група осигури възможност за последователно включване на основанията за равенство, в това число расов или етнически произход, в инициативите на политиката и вътрешните дейности на Комисията. Работата по различни основания за равенство като част от съвместен подход също така проправи пътя за прилагане на междусекторност в разработването на политики и законодателство.

Примерите за включване на борбата с расизма в политиките на ЕС включват:

Правата на децата — Стратегията на ЕС за правата на детето, приета на 24 март 2021 г.⁵⁹, и Препоръката на Комисията относно интегрирани системи за закрила на детето⁶⁰ насърчават държавите членки да продължат да развиват и укрепват своите системи за закрила на детето, като ги направят по-интегрирани и приобщаващи, за да отговорят на разнообразните нужди на децата от закрила от всяка форма на насилие. В препоръката е подчертано, че насърчаването на равенството и приобщаването в нашите общества е важен инструмент за превенция на насилието.

Транспорт — Комисията създаде мрежа от посланици на многообразието в транспорта, за да подпомогне дневния си ред за насърчаване на равенството и многообразието в транспорта, следвайки целите на Стратегията за устойчива и интелигентна мобилност⁶¹. Мрежата се стреми да даде тласък и да повиши информираността относно мерки, инициативи или действия, които насърчават равенството, многообразието и приобщаването в транспорта, както по отношение на работната сила в сектора на транспорта, така и на потребителите на транспортни услуги⁶². Комисията разработи практически наръчник относно включването на принципа на равенството в мобилността и транспорта⁶³, за да помогне на служителите да прилагат принципа на равенството в ежедневната си работа и следователно да спазват своите задължения за насърчаване на равенството и борбата с дискриминацията.

Научни изследвания и иновации — Пактът за научни изследвания и иновации в Европа от 2021 г.⁶⁴, един от ключовите стълбове на новото европейско научноизследователско пространство (ЕНП)⁶⁵, ясно утвърждава равните възможности и приобщаването като основни ценности и принципи и определя като приоритет за съвместни действия премахването на неравенствата, включително свързаните с расовия или етническия произход. През 2023 г. с препоръката на Съвета относно европейска рамка за привличане и задържане в Европа на талантите в областта на научните изследвания, иновациите и предприемачеството⁶⁶ беше въведена

⁵⁹ [Стратегия на ЕС за правата на детето и Европейска гаранция за децата.](#)

⁶⁰ [Препоръка на Комисията относно разработването и укрепването на интегрирани системи за закрила на детето.](#)

⁶¹ [Стратегия за мобилност.](#)

⁶² [Посланици на многообразието в транспорта.](#)

⁶³ [Наръчник относно включването на принципа на равенството.](#)

⁶⁴ [Пакт за научни изследвания и иновации в Европа.](#)

⁶⁵ [Ново ЕНП за научни изследвания и иновации.](#)

⁶⁶ [Препоръка на Съвета относно европейска рамка за привличане и задържане в Европа на талантите в областта на научните изследвания, иновациите и предприемачеството.](#)

Европейската харта за научните изследователи⁶⁷, като така допълнително се разглежда въпросът за неравенствата, като „приемането на многообразието“ се превръща в един от основните ѝ принципи. В нея се откроява значението на разпознаването и борбата с дискриминацията на всички основания, включително расов или етнически произход, и се подчертава необходимостта от признаване и смекчаване на несъзнателните предубеждения при процесите на наемане, повишение и наблюдение.

Мобилизиране на средства от ЕС

Различни програми на ЕС предоставят възможности за финансиране на проекти, насърчаващи ценностите на борбата с расизма и недискриминацията. Специално финансиране се предоставя по програмата на ЕС **„Граждани, равенство, права и ценности“**⁶⁸, чиито цели включват борба и предотвратяване на дискриминацията, расизма, ксенофобията и нетърпимостта срещу мигрантите на всички нива в обществото, включително чрез изграждане на доверие между отделни лица, общности и национални органи. През 2023 г. беше успешно въведен нов приоритет върху миграцията, деколонизацията и мултикултурните европейски общества.

Фондовете в областта на политиката за сближаване⁶⁹ за периода 2021—2027 г. са на разположение в подкрепа на усилията на държавите членки за поощряване на социалното приобщаване чрез насърчаване на равния достъп до основните услуги за маргинализирани групи, като например роми и хора с мигрантски произход.

Европейският фонд за регионално развитие (ЕФРР) подпомага развитието на инфраструктурата, оборудването и достъпа до основни услуги в областта на заетостта, здравеопазването, социалните грижи, несегрегираното жилищно настаняване и образованието. Тези инвестиции следва да бъдат от полза и за маргинализирани групи, включително роми и хора с мигрантски произход, и следва да бъдат програмирани конкретни действия за насърчаване на техния достъп до основната несегрегирана инфраструктура и услуги.

През 2021 г. Комисията публикува актуализирани **Насоки за използването на фондовете на ЕС за целите на интеграцията на лица от мигрантски произход** за периода 2021—2027 г.⁷⁰, който има за цел да насърчи допълняемост при използването на фондовете на ЕС, по-специално ЕФРР, ЕСФ+ и фонд „Убежище, миграция и интеграция“ (ФУМИ).

Механизмът за възстановяване и устойчивост (МВУ)⁷¹ подкрепя реформите и инвестициите за подобряване на равните възможности и приобщаването на хората, принадлежащи към уязвими групи. Например МВУ помага на държавите членки да се справят с нетърпимостта и дискриминацията, като инвестира в личностното развитие на млади хора от малцинствени групи, например роми в България и Гърция, и създава образователни и дневни услуги в общности със значително ромско население, както и насърчава достъпа до професионално образование и интеграцията на пазара на труда на родителите (напр. Румъния, Словакия).

⁶⁷ Европейска харта за научните изследователи.

⁶⁸ Преглед на програма „Граждани, равенство, права и ценности“.

⁶⁹ По-специално Европейският фонд за регионално развитие (ЕФРР) и Европейският социален фонд плюс (ЕСФ+).

⁷⁰ Насоки за използването на фондовете на ЕС за целите на интеграцията на лица от мигрантски произход.

⁷¹ Механизъм за възстановяване и устойчивост.

„Хоризонт Европа“⁷², програмата на ЕС за финансиране на научни изследвания и иновации, също така финансира инициативи за борба с расизма, дискриминацията и ксенофобията, като подпомага научни изследвания и проекти, които насърчават приобщаването, търпимостта и демократичните ценности или разглеждат расизма като проблем на гражданската сигурност. Това включва финансиране в рамките на тематичния клъстер „Култура, творчество и приобщаващо общество“ за укрепване на расовото, етническото и религиозното равенство, както и в рамките на клъстера „Цифрова сфера, промишленост и космическо пространство“, специално за справяне с предразсъдъците по отношение на пола и расата и на други предразсъдъци при ИИ. Например клъстерът „Гражданска сигурност за обществото“ финансира изследвания в борбата срещу злоупотребата с културата на онлайн игрите от екстремисти или в борбата с речта на омразата.

През 2021 г. беше въведена първата в историята рамка за приобщаващи мерки в програма „Еразъм+“⁷³ и в Европейския корпус за солидарност⁷⁴, както и стратегия за приобщаване и многообразие, за да се улесни достъпът на хора с по-малко възможности. В допълнение към проектите в областта на образованието и младежта със **спортните дейности по програма „Еразъм+“** се насърчават социалното приобщаване и равенството в спорта и чрез спорта. Въпреки това расизмът и речта на омразата продължават да бъдат проблеми в спорта, от елитно ниво до близко до гражданите ниво. Ето защо Европейската комисия съфинансира проект със Съвета на Европа „Борба с речта на омразата в спорта“.

Проекти, които се занимават с проблема с расизма и дискриминацията, също отговарят на условията за финансиране по **програма „Творческа Европа“**⁷⁵, по приоритета „Приобщаване“, който има за цел да укрепи обществото и да подобри социалното приобщаване в културата и чрез културата на хора, принадлежащи към малцинства и социално маргинализирани групи.

Чрез **Инструмента за техническа подкрепа (ИТП)**⁷⁶ се предоставя подкрепа за борба с расизма и дискриминацията, като се подкрепят уязвими групи и се повишава капацитетът на публичните администрации за справяне с проблемите, свързани с равенството. Така например чрез него се финансират проекти в Естония, Португалия и Малта, насочени към подкрепа на жертвите, чиято цел е прилагане на мерки за по-добра защита на жертвите на престъпления, включително престъпления от омраза, мотивирани от расова принадлежност.

От 2024 г. ИТП допълнително ще подкрепя органите по въпросите на равенството в Белгия, Португалия и Финландия за разработване, наблюдение и внедряване на решения с изкуствен интелект (ИИ), и оценка на въздействието на ИИ върху въпроси, свързани с равенството, в съответствие с прилагането на Акта на ЕС за изкуствения интелект.

Борбата с расизма и дискриминацията и външните политики

Расизмът е глобален проблем и е важно действията в рамките на ЕС и извън него, насочени към предотвратяване и борба с расизма, да бъдат съгласувани помежду си и

⁷² Хоризонт Европа — програмата на ЕС за финансиране на научни изследвания и иновации.

⁷³ Начало — „Еразъм+“.

⁷⁴ Европейски корпус за солидарност.

⁷⁵ „Творческа Европа“ — Култура и творчество.

⁷⁶ Инструмент за техническа подкрепа (ИТП).

взаимно да се подсилват. За да гарантира съгласуван подход срещу расизма и да осигури силни международни съюзи, Комисията работи в тясно сътрудничество със съответните международни организации⁷⁷ като СВКПЧ, ЕКРН и ОИСР. **Международната конвенция за ликвидиране на всички форми на расова дискриминация (МКЛВФРД)** остава в основата на усилията на ЕС за предотвратяване, борба и изкореняване на расизма на световно, регионално и национално равнище. На многостранни форуми, както и в рамките на политически диалози и диалози по правата на човека с държавите партньори. ЕС продължава да се застъпва за всеобщо ратифициране на МКЛВФРД и нейното пълно и ефективно прилагане.

Борбата с всички форми на дискриминация на всякакво основание, включително борбата срещу расизма, е ключов приоритет на политиката на ЕС за правата на човека във външната дейност, както е разгледано в **Плана за действие на ЕС относно правата на човека и демокрацията**⁷⁸. През септември 2022 г. Европейската служба за външна дейност (ЕСВД) и службите на Комисията организираха онлайн събитие с колеги в многостранни делегации⁷⁹, за да обсъдят основните предизвикателства и **възможностите за по-ефективен и видим подход на ЕС в борбата с расизма**, както и за да се засили сътрудничеството с Комисията, за да се гарантира, че борбата с расизма може да бъде ефективно разгледана на многостранни форуми.

Инструментът за съседство, сътрудничество за развитие и международно сътрудничество (ИССРМС)⁸⁰ подкрепя дейности за предотвратяване или борба с всички форми на расизъм чрез програми в широките области на правата на човека, равенството и недискриминацията, управлението и правосъдието. В много държави превенцията и ответните мерки срещу расизма също са част от диалозите по правата на човека и се наблюдават редовно. На регионално и световно равнище има налични средства по ИССРМС, чиято цел също е да се укрепи капацитетът на гражданското общество за ответна реакция срещу расизма. През 2023 г. Комисията отпуска средства за глобални проекти за борба с дискриминацията и различните форми на расизъм, включително 5,5 млн. евро за подкрепа на свободата на вероизповеданието и убежденията по целия свят.

⁷⁷ Чрез своя регионален офис за Европа Службата на Върховния комисар по правата на човека (СВКПЧ) оказва подкрепа на Комисията при изготвянето на общи ръководни принципи за националните планове за действие.

Европейската комисия срещу расизма и нетолерантността (ЕКРН) към Съвета на Европа е един от основните партньори на координатора на ЕС за борбата с расизма. Като член на подгрупата за национално изпълнение на плана за действие на ЕС за борба с расизма ЕКРН допринесе за разработването на инструментите на политиката, създадени от подгрупата.

Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) е активен член на подгрупата и разработва показатели, които да помогнат за наблюдение на структурния расизъм в областите на образованието, трудовата заетост, жилищното настаняване и правоприлагането. Проектът е един от няколко проекта за борба с расизма, финансирани по програма „Граждани, равенство, права и ценности“.

Координаторът на ЕС на борбата с расизма е работил с различни механизми по въпросите на правата на човека и е участвал в инициативи на ООН, като например Междуправителствената работна група на ООН за ефективно прилагане на Декларацията и Програмата за действие от Дърбан (работна група), в текущата работа, свързана с Международното десетилетие на хората от африкански произход и Програмата за преобразуваща промяна.

⁷⁸ План за действие на ЕС относно правата на човека и демокрацията.

⁷⁹ ЕСВД Страсбург, Париж, Виена, Женева и Ню Йорк.

⁸⁰ Глобална Европа: Инструмент за съседство, сътрудничество за развитие и международно сътрудничество.

3.3. Положителни действия от страна на ЕС: изслушване и действия

Приобщаващи демокрации

ОГО и защитниците на правата на човека следва ефективно да допринасят за процесите на създаване на обществени политики, които изискват необходимата инфраструктура, капацитет и ресурси, като се следват принципите на достъпност, прозрачност и приобщаване. В **Препоръката относно гражданската ангажираност⁸¹, приета в рамките на пакета от мерки за защита на демокрацията, Комисията насърчи държавите членки да стимулират ефективното участие на гражданското общество** на всеки етап, от проектирането до изпълнението, така че да развиват, подкрепят и преведат на практика ефективното и пълноценно участие на гражданското общество, включително чрез заделяне на специално финансиране. Препоръката относно гражданската ангажираност е от особено значение за сътрудничеството с организациите на гражданското общество за борба с расизма.

Нови структури за изслушване и учене: постоянна рамка за обмен

През 2021 г. Комисията назначи първия в историята **координатор на борбата с расизма⁸²**, за да гарантира цялостното наблюдение и прилагане на плана за действие на ЕС, да улесни всеобхватното включване на мерките за борба с расизма и да действа като основно лице за контакт във връзка с политиката на Комисията за борба с расизма. Координаторът работи в тясно сътрудничество с координатора на борбата с омразата срещу мюсюлманите, координатора по борбата с антисемитизма и подкрепата на еврейския живот и екипа, координиращ равенството, включването и участието на ромите. Назначаването на координатор на борбата с расизма подобри сътрудничеството с организациите на гражданското общество и организациите в рамките на конкретни общности.

През юни 2021 г. Комисията създаде **постоянен форум на гражданското общество за борба с расизма⁸³**, за да работи с хората, подложени на расизъм и расова дискриминация, и да почерпи опит от тях и да засили участието на ОГО, които представляват хора с малцинствена расова или етническа принадлежност и работят с тях. С форума беше проведена консултация относно общите ръководни принципи за националните планове за действие за борба с расизма, както и относно контролния списък за наблюдение и инструмента за докладване.

Както беше обявено в плана за действие, през 2021 г. **Комисията организира Европейска среща на върха срещу расизма** с активното участие на гражданското общество и органи по въпросите на равенството. В сътрудничество с интергрупата на Европейския парламент по въпросите на многообразието и борбата с расизма и с Европейската комисия срещу расизма и нетолерантността на Съвета на Европа, през 2022 г. Европейската комисия организира втората Европейска среща на върха срещу расизма. На срещата на върха беше отбелязан Международният ден за премахване на расовата дискриминация и усилията бяха насочени към подготовката и приемането на национални планове за действие срещу расизма и расовата дискриминация и важната роля на младите хора, особено на младите хора от расови и етнически малцинства, в борбата с расизма и дискриминацията.

⁸¹ Препоръка на Комисията относно насърчаване на ангажираността и ефективното участие на гражданите и организациите на гражданското общество.

⁸² Координаторът на Комисията на борбата с расизма.

⁸³ Членове на Постоянния форум на организациите на гражданското общество срещу расизма.

Въпреки че по време на обществената консултация заинтересованите страни от гражданското общество приветстваха създаването на Постоянния форум, те също така обсъдиха какви допълнителни действия са необходими, за да се гарантира, че гражданските пространства са безопасни и приобщаващи за всички общности и малцинства.

Координаторът на борбата с расизма **работи в тясно сътрудничество с организации на гражданското общество и с държавите членки, подпомагайки** приемането на национални планове за действие за борба с расизма. Координаторът също така **си сътрудничи с институции и други заинтересовани страни**, включително Европейския парламент, органи по въпросите на равенството, академични среди и международни организации, за подобряване на ответните мерки на политиката.

4. Човешките ресурси на ЕС

В плана за действие на ЕС се подчертава, че като работодател Европейската комисия се ангажира да дава пример и да гарантира, че нейната работна сила е представителна за многообразието на населението на Европа. Тя също така се ангажира с приобщаваща работна култура, където всички могат да се развиват добре и да достигнат пълния си потенциал, независимо от произхода или личните си характеристики. През 2020 г. Комисията създаде **служба за многообразие и приобщаване**⁸⁴ **в рамките на генерална дирекция „Човешки ресурси и сигурност“**, която да **наблюдава разработването и изпълнението на съответните инициативи**. Това започна с провеждането през март 2021 г. на обширно проучване, посветено на многообразието и приобщаването на нейния персонал⁸⁵. Резултатите от проучването осигуриха информация за новата стратегия на Комисията за човешките ресурси, приета през 2022 г., както и за създаване на база с доказателства за актуализиране на плана за действие за многообразие и приобщаване за периода 2023—2024 г.⁸⁶

Комисията е постигнала значителен напредък в изпълнението на плана за действие, в който вниманието е насочено към междусекторни действия в подкрепа на ръководителите, структурирана програма за обучение и развитие, дейности за повишаване на информираността, комуникация и подобро събиране на данни и сравнителен анализ. Освен това планът за действие съдържа целенасочени действия в подкрепа на конкретни групи от персонала. Например Службата за многообразие и приобщаване организира вътрешни събития за персонала или дейности за повишаване на информираността, за да отбележи Международния ден за премахване на расовата дискриминация, като обръща поглед към преживяванията на персонала, свързани с расизма на работното място. Освен това тя работи активно с **Diversité Europe, асоциация на персонала в ЕС**, създадена през 2021 г., която представлява интересите и разглежда притесненията на персонала с малцинствен расов или етнически произход.

⁸⁴ Хората на първо място — многообразие и приобщаване.

⁸⁵ Пилотно проучване на EPSO относно многообразието — Основни констатации (2022 г.).

⁸⁶ Многообразие и приобщаване на работното място.

Комисията също така насърчава многообразието в своята **програма за стажанти**: тя публикува на уебсайта си стратегия за многообразие и включване⁸⁷ за стажа през септември 2022 г., която е насочена както към информационната дейност, така и към прегледа на критериите за подбор, за да повиши привлекателността на програмата и да я направи по-достъпна за слабо представените групи.

През 2023 г. Комисията също поднови своята **политика за борба с тормоза и създаде нова длъжност (главен доверен съветник)**, която ще наблюдава прилагането и по-нататъшното развитие на тази политика в Комисията. Обновената политика признава, че дискриминацията може да се прояви чрез тормоз.

За да привлече по-голямо многообразие от таланти в публичните администрации на ЕС, през 2020 г. Европейската служба за подбор на персонал (EPSO) отправи покана за сътрудничество към всички организации в областта на многообразието в ЕС, като ги покани да се присъединят към база данни от партньорски организации, която тя редовно актуализира. EPSO проведе две проучвания, посветени на равенството и многообразието, за да събере данни за многообразния профил на своите кандидати, и през май 2022 г. прие **План за действие за равенство и многообразие** с цел разширяване на своя обхват и привличане на разнообразен набор от кандидати. Успоредно с това EPSO се свързва с организации, представляващи хора от малцинствен расов или етнически произход, за да установи и разгледа възможните фактори, които ограничават възможността им да кандидатстват в EU Careers⁸⁸.

5. Заключение

Заинтересованите страни **силно приветстваха приемането на първия план за действие на ЕС за борба с расизма**, за който се смята, че е довел до приемането на национални планове за действие за борба с расизма и е допринесъл за дебата относно справянето с расизма във всичките му форми, включително неговото структурно измерение.

В плана за действие държавите членки бяха насърчени да разработят и прилагат свои национални планове за действие за борба с расизма. Доброто сътрудничество с държавите членки и между тях, с подкрепата на Комисията, улесни приемането на общи методики чрез общи инструменти на политиката, обмен на обещаващи практики и взаимно обучение.

При приемането и прилагането на национални планове за действие **държавите членки се стремят да насърчат** пълноценното участие на засегнатите общности, да установят и да премахнат структурния расизъм, да включат **междусекторна перспектива** и да **разпределят достатъчно финансиране** за усилията за борба с расизма на национално, регионално и местно равнище.

След приемането на плана за действие няколко кризи доведоха до увеличаване на случаите на расизъм, ксенофобия и омраза срещу различни групи. Наличните данни, които все още са оскъдни, показват, че индивидуалният и структурният расизъм

⁸⁷ Стратегия за многообразие и приобщаване — програма за стажанти на Европейската комисия.

⁸⁸ Установяване на потенциални фактори, ограничаващи кариерите в ЕС.

продължават да съществуват и днес. Заинтересованите страни потвърждават, че положението на хората, сблъскващи се с расизъм, не се е подобрило. За да насърчи общество без расизъм, дискриминация и неравенство, Комисията, съвместно с държавите членки и други заинтересовани страни, трябва да увеличи усилията си за справяне с всички форми на расизъм.

Събирането на надеждни и съпоставими данни относно равенството, включително показатели за расов и етнически произход, е от ключово значение за разкриването на расистките и дискриминационните модели и структури. Поради това е важно държавите членки още повече да **подобрят събирането на данни относно равенството на всички териториални равнища и да призват всички заинтересовани страни да си сътрудничат при събирането на данни за целите на равенството и недискриминацията**, като подчертаят, че при събирането на чувствителни данни са налице предпазни мерки, както и че тези данни се събират единствено в интерес на подобряване на положението на хората, засегнати от дискриминация на расова и етническа основа.

Комисията ще продължи да работи с CEPOL, FRA и Европейската агенция за гранична и брегова охрана (Frontex) за разработване и предлагане на обучение на служителите на правоприлагащите органи относно несъзнателните предубеждения и ще работи в тясно сътрудничество с държавите членки, за да **подкрепя усилията на национално равнище за гарантиране на справедливи и недискриминационни полицейски действия**.

Постигнатият до момента напредък служи като основа, върху която ЕС и неговите държави членки трябва да надграждат, за да изпълнят изцяло плана за действие. Наложително е да се запази набраната инерция и да се продължи с укрепването на политиките, практиките и инициативите, които са доказали своята ефективност, особено с оглед на влошаването на случаите на расова дискриминация.

Борбата срещу расизма изисква решителност и дългосрочен ангажимент. Напредъкът се постига чрез **всеобхватно включване на борбата с расизма** в различни политики и чрез създаване на специални структури и механизми за справяне с расизма. В плана за действие е подчертано тясното **сътрудничество между Комисията и всички заинтересовани страни**. Редовният диалог с гражданското общество се доказва като **ключово партньорство**. Чрез този важен ангажимент Комисията получи безценна информация от организациите на гражданското общество, които са в челните редици на борбата срещу расизма.

Както е посочено в политическите насоки за новия мандат (2024—2029 г.), **Комисията остава твърдо ангажирана с насърчаването на общество, освободено от расизъм, дискриминация и неравенство**, както и с подкрепата на националните усилия за постигане на Съюз на равенството, където всеки има равни възможности, чрез разработване на стратегия за борба с расизма.